Eduskunnan valtionvarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaosto

HE154/2022 vp Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2023

1. Aluksi

Hallituksen vuoden 2022 budjettiehdotuksessa määrärahoiksi ehdotetaan 80,5 mrd. euroa. Hieman alle 16 miljardin lisäys edellisen vuoden varsinaiseen talousarvioesitykseen selittyy suurelta osin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta ja Venäjän Ukrainassa aloittamasta hyökkäyssodasta. Edellä mainitut tekijät huomioiden valtion menojen arvioidaan kasvavan noin 2,5 mrd. euroa viime vuoden varsinaiseen talousarvioehdotukseen nähden.

Valtion budjettitalouden tuloiksi ilman nettolainanottoa arvioidaan 72,5 mrd. euroa vuonna 2023. Valtion verotulojen massiivisesta kasvusta vuoteen 2022 verrattuna johtuu sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta. Tämän seurauksena valtiolle siirtyy paikallishallinnolta ansiotulovero- ja yhteisöverotuottoja.

Vuoden 2023 talousarvioesitys on siis 8 mrd. euroa alijäämäinen. Kansantalouden tilinpidon käsittein valtiontalouden alijäämäksi vuonna 2023 arvioidaan 3 prosenttia suhteessa BKT:hen. Tämä alijäämä tullaan kattamaan ottamalla valtiolle lisää velkaa.

Tämänhetkisten kokonaistaloudellisten ennusteiden mukaan Suomen talous kasvaa 2022–2024 keskimäärin reilun prosentin vuosittain. Ennustettu kasvuvauhti on siis samaa suuruusluokkaa kuin Suomen potentiaalisen tuotannon kasvuvauhti. Suomen talouden merkittävin ongelma on alhainen potentiaalisen tuotannon kasvuvauhti ja istuvan hallituksen viimeinen talousarvioesitys ei tuo tähän ongelmaan mitään parannusta. Tämä ei sinänsä ole yllätys, sillä myös aiemmissa talousarvioesityksissä tarjontapuolen reformit ovat jääneet toteutumatta.

Kuten hallituksen piiristä on myös todettu, niin jälleen kerran edessä oleva välttämätön sopeuttaminen on ulkoistettu seuraavien hallitusten kontolle. On kiistatonta, että julkisen talouden rakenteellinen tulojen ja menojen välinen epätasapaino liikkuu 8–10 mrd. euron haarukassa.

2. Taloudellinen tilanne ja finanssipolitiikan linja

Suomen talouden kasvu on ollut yllättävän vahvaa koko kuluvan vuoden alkupuoliskon. Tämän johdosta, huolimatta selkeästi heikkenevästä talouskehityksestä, kuluvan vuoden BKT kasvaa kuluvana vuonna potentiaalista tuotantoa nopeammin. On kuitenkin huomattava, että tämän vuoden toisella puoliskolla kasvu hyytyy ja ensi vuoden ensimmäinen vuosipuolisko tulee olemaan varsin vaatimattoman talouskasvun aikaa. Tämänhetkisessä, heikkenevässäkin, suhdannetilanteessa talouden aktiviteettia ei kuitenkaan pitäisi auttaa julkisen vallan toimin. Jatkuva velkavetoinen kysyntäelvytys luo talouteen vielä suurempia epätasapainottomuuksia ja siten johtaa, ja on jo johtanut, tilanteeseen, jossa julkinen talous on kroonisessa epätasapainossa. Mahdollisuudet varautua tuleviin negatiivisisin shokkeihin ovat jo etukäteen syöty.

Hallitus on sanonut toteuttavansa aktiivista ja vastuullista finanssipolitiikkaa. Näin ei kuitenkaan ole, sillä on syytä erottaa koronakriisin ja Ukrainan sodan johdosta tehdyt toimenpiteet yleisestä finanssipoliittisesta linjasta. Julkisessa taloudessa on rakenteellinen menojen ja tulojen välinen epätasapaino, joka ei ratkea nk. elvyttävällä finanssipolitiikalla. Kaikkien julkisten menojen lisääminen ei auta tulevaa talouskasvua ja tällaisen talouspolitiikan kutsuminen elvyttäväksi on harhaanjohtavaa. Jotta elvyttävä politiikka on vaikuttavaa, tulee sen lisätä avoimella sektorilla tehtyjen työtuntien määrää sekä nostaa tuottavuutta.

Talouspolitiikan arviointineuvoston raportit ovat jo useamman vuoden ajan kiinnittäneet huomiota vastuuttomaan budjettipolitiikkaan. Uusimman raportin mukaan Suomessa tulisi aloittaa vuosittainen sopeuttamisohjelma, jonka suuruusluokka olisi noin 0,2–0,4 prosenttia BKT:sta. Ei löydy rationaalista perustetta sille, miksi tätä neuvoa ei noudatettaisi.

Istuva hallitus ja myös sen edeltäjät ovat ulkoistaneet vastuullisen taloudenpidon seuraaville hallituksille. Jos on ollut suotuisa suhdannetilanne, on todettu kasvun hoitavan ongelmat. Jos taas on ollut heikko suhdannetilanne, on sen todettu olevan väärä aika sopeuttamistoimille. Näin ollen koskaan ei tunnu olevan suotuisa hetki. Ongelma on vain se, että epätasapainottomuudet jatkavat kasvuaan ja rakenteellisia ongelmia ei voi korjata kuin rakenteita muuttamalla. Tilanteessa, jossa talouden rakenteet rajoittavat

taloudellista kasvua pidemmällä tähtäimellä, ei ole syytä julkisten menojen paisuttamiseen.

Julkisen talouden menot ovat jo monta vuotta ylittäneet tulot ja julkisyhteisöjen bruttovelan BKT-suhteen arvioidaan nousevan hieman vajaaseen 73 prosenttiin vuoden 2023 aikana. Julkisen talouden tilanteen kipukohta ei ole pelkästään nopea velkaantuminen, vaan myös merkittävät takausvastuut. Valtiontakausten osalta Suomen takaustaso on EU-maiden korkein. Kokonaisuudessaan taloutemme on siis varsin riskiherkkä taloudellisen kehityksen suhteen.

Suomen demografinen rakenne luo omat haasteensa. Väestöllinen huoltosuhde heikkenee nopeasti. Ikääntymisen seurauksena, jos rakenteita ei pystytä muuttamaan, menot tulevat myös tulevaisuudessa kasvamaan tuloja nopeammin. Tuoreessa valtiovarainministeriön ennusteessa todetaan, että julkisyhteisöjen velkasuhde alkaa kasvamaan uudelleen vuodesta 2023 lähtien ja tämä kehitys ilman toimenpiteitä jatkuu koko kuluvan vuosikymmenen ajan.

3. Ostovoimaa tukevat toimet osittain perusteltuja

Esitys pitää sisällään toimia, joilla tuetaan kansalaisten ostovoimaa lähinnä energian ja erityisesti sähkön hinnan nopean nousun vuoksi. Tukitoimien yksityiskohdat ovat vielä valmistelussa, mutta on olennaista olla rakentamatta tukiohjelmia, jotka ovat liian yleisiä ja kohdentumattomia. On syytä kohdentaa tukitoimet vain niitä tarvitseville. Lisäksi on tarkkaan harkittava se, että tukitoimet eivät missään tapauksessa lisää sähkön kysyntää, koska pullonkaulatilanteissa tämä johtaa vain kuluttajien ja yrittäjien kohtaaman sähkönhinnan nousuun. Tukitoimien tulee olla aikataulullisesti rajattuja.

4. Tutkimus- ja kehittämismenoihin panostaminen on järkevää

Tutkimus- ja kehittämistoimintaa tuetaan vuodesta 2023 alkaen voimaantulevalla lisävähennyksellä. Tämä on järkevää ja juuri sellainen rakenteellinen toimi, jolla tulevaa talouskasvua voidaan vauhdittaa. Seuraavan hallituksen tulee jatkaa T&K-kokonaisuuden kehittämistä, sillä tuottavuuskehityksemme on ollut viime vuodet heikkoa ja se ainakin osaltaan käy yksiin varsin aikaisemmin voimakkaasti laskeneiden tutkimus- ja kehittämismenojen kanssa.

5. Toimenpiteet työmarkkinoiden tehokkuuden lisäämiseksi jäävät tekemättä

Budjettiehdotuksessa ei tälläkään kertaa ole lääkkeitä työmarkkinoiden tehokkuuden lisäämiseksi. Riittäviä työvoiman kysyntää ja tarjontaa lisääviä toimenpiteitä ei esitetä eikä myöskään kohtaanto-ongelman lievittämiseksi esitetä ratkaisuja. Tämä on valitettavaa, sillä korkea työllisyys ja alhainen työttömyys ovat itsessään tavoiteltavia asioita, koska ne vähentävät pitkäaikaista köyhyyttä ja syrjäytymistä. Budjettiehdotuksessa olevat työllistämistoimenpiteet eivät nettomääräisesti tule juurikaan työllisyyttä nostamaan tai rakenteellista työttömyysastetta alentamaan. Koko hallituskauden aikana työllisyyden kannalta oleelliset päätökset paikallisesta sopimisesta, ansiosidonnaisen työttömyysturvan ja varsinkin sosiaaliturvan uudistamisesta jäivät tekemättä.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Janne Makkula
Johtaja